



# महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग चार-अ

वर्ष ३, अंक ३]

मंगळवार, मार्च २२, २०११/चैत्र १, शके १९३३

[पृष्ठ २९

किंमत : रुपये १२.००

असाधारण क्रमांक १८

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र शासनाने केंद्रीय अधिनियमान्वये तयार केलेले (भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांव्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

गृह विभाग

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक २२ मार्च २०११

अधिसूचना

मोटार वाहन अधिनियम, १९८८.

क्रमांक एमव्हीआर. ०८०८/प्र.क्र.१५३/परि-२.—मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ (१९८८ चा ५९) याच्या कलम ९६, पोट-कलम (२), खंड (तेहतीस) आणि कलम १११, कलम ११७ तसेच कलम ६७ द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा आणि या बाबतीत त्यास समर्थ करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा आणि त्या बाबतीत शासनास समर्थ करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासन उक्त अधिनियमाच्या कलम २१२ च्या पोट-कलम (१) द्वारे आवश्यक असल्याप्रमाणे, पूर्वीच प्रसिद्ध करण्यात आलेले पुढील नियम करीत आहे :—

(१)

१. या नियमांना, महाराष्ट्र मोटार वाहन (स्कूल बसकरिता विनियम) नियम, २०११, असे म्हणावे.

२. व्याख्या.— या नियमांमध्ये, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर, —

(क) “अधिनियम” याचा अर्थ, मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ असा आहे ;

(ख) “समुचित प्राधिकरण” याचा अर्थ, स्कूल बसच्या संदर्भात परवाना देण्याकरिता अधिनियमान्वये प्राधिकृत केलेले प्राधिकरण, असा आहे;

(ग) “कंत्राटी वाहन” याचा अर्थ, मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ यात व्याख्या केल्यानुसार असलेले कंत्राटी वाहन असा आहे ;

(घ) “शैक्षणिक संस्थेची बस” याचा अर्थ, मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ यात व्याख्या केल्यानुसार आहे;

(ङ) “स्कूल बस” याचा अर्थ, शाळा, महाविद्यालये आणि इतर शैक्षणिक संस्थांकरिता विशेषरीत्या रचना केलेली व तयार केलेली कंत्राटी वाहने असा असून त्यामध्ये १२ पर्यंत आसनक्षमता असलेल्या चारचाकी हलक्या मोटार वाहनांचा समावेश असेल.

(च) “परिवहन वाहन” याचा अर्थ, मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ यात व्याख्या केल्याप्रमाणे आहे ;

(छ) “शाळेचे प्राधिकारी” याचा अर्थ, शाळेचे मुख्याध्यापक, प्राचार्य किंवा शिक्षक असा आहे ;

(ज) “सहवर्ती” याचा अर्थ, शाळेने या नियमांच्या प्रयोजनांसाठी नियुक्त केलेला शिक्षक किंवा इतर कोणतीही व्यक्ती, असा आहे ;

(झ) विहित याचा अर्थ, या अधिनियमान्वये तयार केलेल्या नियमांद्वारे विहित केलेले, असा आहे ;

(ञ) या नियमांमध्ये वापरलेले परंतु व्याख्या न केलेले इतर शब्द आणि वाक्यप्रयोग यांना मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ यात अनुक्रमे नेमून दिल्याप्रमाणेच अर्थ असेल.

३. परवान्याची आवश्यकता.—मोटार वाहनाच्या कोणत्याही मालकाला अथवा चालकाला, कोणत्याही सार्वजनिक ठिकाणी शाळेतील मुलांची ने-आण करण्याकरिता, त्याच्याकडे अधिनियमाच्या कलम ७४ अन्वये शाळेतील मुलांची ने-आण करण्यासाठी त्या वाहनास परवानगी देणारा वैध कंत्राटी वाहन परवाना असल्याखेरीज, आपल्या वाहनाचा परिवहन वाहन म्हणून वापर करता येणार नाही किंवा वापर करण्यास परवानगी देता येणार नाही. या परवान्यामुळे, त्या वाहनाचा ज्या रीतीने वापर होणे अपेक्षित आहे त्याच रीतीने, त्या ठिकाणी वाहनाचा वापर करण्यास प्राधिकृत करण्यात येईल.

४. शाळेतील मुलांची ने-आण करण्याकरिता कंत्राटी वाहन परवाना देणे.— मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ याच्या कलम ७४, पोट-कलम (३) च्या तरतुदींना अधीन राहून, प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण, त्याच्याकडे मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ याच्या कलम ७३ अन्वये केलेल्या अर्जावर, अर्जानुसार

अथवा या नियमान्वये घालून दिलेल्या शर्तीस अधीन राहून त्याला योग्य वाटतील असे फेरबदल करून, शाळेतील मुलांची ने-आण करण्यासाठी कंत्राटी वाहन परवाना देईल किंवा असा परवाना देण्याचे नाकारील.

५. जिल्हा स्कूल बस सुरक्षितता समिती.— (१) मुलांची सुरक्षितता आणि शाळेत त्यांची ने-आण करण्याच्या मुद्यांवर चर्चा करून निर्णय घेण्यासाठी आणि शिफारस करण्यासाठी, प्रत्येक जिल्ह्याकरिता पोलीस आयुक्त किंवा जिल्हा पोलीस अधीक्षक यांच्या अध्यक्षतेखाली एक जिल्हा स्कूल बस सुरक्षितता समिती असेल आणि (i) जिल्हा परिषदेचा मुख्य कार्यकारी अधिकारी किंवा जिल्हा परिषदेचा अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिका-याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेला त्याचा नामनिर्देशित, (ii) पालिका आयुक्त किंवा अतिरिक्त पालिका आयुक्त किंवा पालिका उपआयुक्ताच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेला त्याचा नामनिर्देशित, (iii) पालिका परिवहनचा महाव्यवस्थापक किंवा परिवहन व्यवस्थापक, (iv) विभागीय नियंत्रक, महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, (v) मुख्य अधिकारी, नगरपालिका आणि (vi) जिल्हा परिषदेचा शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण) हे उक्त समितीचे सदस्य असतील, समितीचा अध्यक्ष, शाळा व महाविद्यालये यांचा प्रतिनिधी म्हणून प्रत्येक तालुक्यांमधून एक व्यक्ती नामनिर्देशित करील आणि जिल्ह्याचा उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, हा समितीचा सदस्य-सचिव असेल. समिती, मुलांची शाळेत ने-आण करण्यातील सुरक्षितता यांच्याशी संबंधित मुद्यांबाबत आढावा घेण्यासाठी व सनियंत्रण करण्यासाठी, सहा महिन्यातून किमान एक बैठक घेईल.

(२) शाळेतील मुलांची सुरक्षितपणे ने-आण करणे, परिवहन शुल्क, बस थांबे निश्चित करणे या बाबोंकडे लक्ष देण्यासाठी प्रत्येक शाळेची एक परिवहन समिती असेल, आणि ही समिती, वाहनाची कागदपत्रे, जसे; नोंदणी प्रमाणपत्र, योग्यता प्रमाणपत्र, विमा प्रमाणपत्र, परवाना, वायू प्रदूषण नियंत्रण प्रमाणपत्र, वाहन चालविण्याचे लायसन, अग्निशामक, प्रथमोपचार पेटी इत्यादींची पडताळणी करील.

या समितीच्या अध्यक्षस्थानी त्या शाळेचा प्राचार्य असेल आणि एक पालक-शिक्षक संघाचा प्रतिनिधी, संबंधित क्षेत्राचा वाहतूक निरीक्षक किंवा पोलीस निरीक्षक, त्या क्षेत्राचा मोटार वाहन निरीक्षक किंवा सहायक मोटार वाहन निरीक्षक, शिक्षण निरीक्षक, बसच्या कंत्राटदाराचा प्रतिनिधी आणि स्थानिक प्राधिकरणाचा प्रतिनिधी यांचा समितीत समावेश असेल. समितीची तीन महिन्यांतून किमान एकदा प्रत्येक सत्र सुरू होण्याच्या पूर्वी, बैठक घेण्यात येईल.

६. वाहन तळ आणि वाहन थांबे.—प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण हे शालेय व्यवस्थापन, वाहतूक पोलीस आणि महानगरपालिका किंवा नगरपरिषदेची विचारविनिमय करून, शाळेच्या वेळा आणि मुलांची सुरक्षितता लक्षात घेऊन, केवळ स्कूल बसकरिता यथोचित ठिकाणी वाहनतळ आणि वाहन थांबे विनिर्दिष्ट करील.

७(क) शाळेच्या मालकीच्या स्कूल बससंबंधातील अर्जाचा नमुना.—शाळेच्या मालकीच्या आणि मुलांची ने-आण करण्यासाठी वापरण्यात येणा-या वाहनांच्या संबंधात परवाना देणे आणि त्यांचे नूतनीकरण

करणे याकरिता प्रत्येक अर्ज या नियमान्वये अनुसूचीमध्ये विहित केलेल्या नमुना पी.एस.सी.सी.ओ.एस. नुसार असेल.

(ख) शाळेव्यतिरिक्त इतरांच्या मालकीच्या असलेले आणि शाळेचे कंत्राटी वाहन म्हणून वापरण्यात येणा-या वाहनांच्या परवान्यासाठी अर्जाचा नमुना.—शाळेव्यतिरिक्त इतरांच्या मालकीच्या असलेल्या आणि शाळेचे कंत्राटी वाहन म्हणून वापरण्यात येणा-या वाहनांच्या संबंधात परवाना देणे आणि त्यांचे नूतनीकरण करणे याकरिता प्रत्येक अर्ज या नियमान्वये अनुसूचीमध्ये विहित केलेल्या नमुना पी.सी.ओ.एस. नुसार असेल.

८. परवान्याचे नमुना.—(क) शाळेच्या मालकीच्या आणि शाळेच्या मुलांची ने-आण करण्यासाठी वापरण्यात येणा-या वाहनाच्या संबंधातील परवाना या नियमान्वये अनुसूचीमध्ये विहित केलेल्या नमुना पी.एस.सी.सी.ओ.एस.ए. नुसार देण्यात येईल.

(ख) शाळेव्यतिरिक्त इतरांच्या मालकीच्या असलेल्या आणि शाळेच्या मुलांचो ने-आण करण्यासाठी शाळेचे कंत्राटी वाहन म्हणून वापरण्यात येणा-या वाहनाच्या संबंधातील परवाना, या नियमान्वये अनुसूचीमध्ये विहित केलेल्या नमुना पी.सी.ओ.एस.बी. नुसार देण्यात येईल.

९. परवाना शुल्क.—(क) शाळेच्या मालकीच्या स्कूल बसकरिता परवाना देण्यासाठी आणि त्याचे नूतनीकरण करण्यासाठी अथवा प्रतिस्वाक्षरीसाठी अर्जाच्या संबंधातील शुल्क - दोनशे रुपये असेल;

(ख) कंत्राटी स्कूल बस वाहनाकरिता परवाना देण्यासाठी आणि त्याचे नूतनीकरण करण्यासाठी अथवा प्रतिस्वाक्षरीसाठी अर्जाच्या संबंधातील शुल्क - दोनशे रुपये असेल;

(ग) आसन क्षमता बारापर्यंत असलेल्या चार चाकी हलके मोटार वाहनाच्या संबंधात कंत्राटी वाहन परवान्याकरिता, परवाना देण्यासाठी आणि त्याचे नूतनीकरण करण्यासाठी अथवा प्रतिस्वाक्षरीसाठी अर्जाच्या संबंधातील शुल्क - एकशे पन्नास रुपये असेल.

१०. स्कूल बस कंत्राट वाहन परवान्यासाठी संलग्न असलेल्या सर्वसाधारण शर्ती.—(एक) उक्त परवान्यामध्ये समावेश केलेली वाहने आणि शाळेतील मुलांचे वाहन करण्याकरिता केवळ वापर करण्यात येणारी वाहने यांना पिवळा रंग देण्यात येईल आणि वाहनाच्या पुढच्या आणि मागच्या बाजूला “स्कूल बस” असे लिहिलेले शब्द दिसले पाहिजेत. तसेच शाळेची ओळख पटण्याकरिता वाहनाच्या खिडकीखाली सर्व बाजूंना १५० मिलीमीटर रुंदीचा विटकरी पट्टा रंगविलेला असेल ज्यावर शाळेचे नाव लिहिलेले असेल.

(दोन) शालेय कंत्राटशिवाय अन्य कोणतेही कंत्राट असलेल्या वाहनांना पिवळा रंग आवश्यक असणार नाही :

परंतु वाहनाच्या खिडकीखाली सर्व बाजूंना ४०० मिलीमीटर पिवळ्या पट्टीने रंगविलेले असले पाहिजे.

(तीन) स्कूल बस म्हणून वापरण्यात येणारे वाहन सुरुवातीच्या नोंदणीच्या दिनांकापासून १५ वर्षांहून अधिक जुनी असता कामा नये :

परंतु, मुंबई शहरात वापरण्यात येणाऱ्या स्कूल बस सुरुवातीच्या नोंदणीच्या दिनांकापासून ८ वर्षांहून अधिक जुन्या असता कामा नये :

परंतु आणखी असे की, कॉम्प्रेसड नॅचरल गॅस (सीएनजी) वर चालणाऱ्या स्कूल बस आणि सुरुवातीच्या नोंदणीच्या दिनांकापासून १५ वर्षांहून अधिक जुन्या नसलेल्या स्कूल बस यांना मुंबईतील शाळेतील मुलांची ने-आण करण्याकरिता परवानगी देण्यात येईल.

(चार) वाहनासोबत, ने-आण करणाऱ्या शाळेतील मुलांची संपूर्ण यादी असेल ज्यामध्ये प्रत्येक विद्यार्थ्यांचे नाव, वर्ग, निवासाचा पत्ता, संपर्क दूरध्वनी किंवा भ्रमणध्वनी क्रमांक, रक्तागट आणि त्याच्या किंवा तिच्या नावासमोर त्याला किंवा तिला चढण्याकरिता व उतरण्याकरिता थांबण्याचे ठिकाण त्याच्या किंवा तिच्या घराजवळील या गोष्टी नमूद केलेल्या असतील. यादीमध्ये मूळ ठिकाण, समाप्तीचे ठिकाण आणि वापरण्यात येणारा तपशीलवार मार्ग दाखवणारा शैक्षणिक संस्थेच्या मुख्य व्यक्तीकडून यथोचितरीत्या साक्षात्कृत केलेला मार्गदेखील नमूद केलेला असेल.

(पाच) प्रत्येक स्कूल बसमध्ये चालकाव्यतिरिक्त, महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम २४९ मध्ये विहित केल्याप्रमाणे एक सहवर्ती असेल. तसेच मुलींची ने-आण करीत असेलेल्या स्कूल बसच्या बाबतीत, बसमध्ये स्त्री सहवर्ती उपस्थित असली पाहिजे जी स्कूल बसमध्ये प्रवास करणाऱ्या मुलींच्या गरजांकडे लक्ष देईल आणि स्कूल बसमधून चढताना किंवा उतरताना त्यांच्या सुरक्षेची खात्री घेईल आणि संपूर्ण प्रवासाच्या वेळी सर्वसामान्यपणे काळजीदेखील घेईल.

(सहा) निकडीच्या प्रसंगी चालक आणि सहवर्ती शाळेच्या प्राधिकाऱ्यांना प्रसंगाची माहिती देतील आणि शाळेतील मुलांच्या सुरक्षेसाठी आवश्यक व्यवस्था करतील.

(सात) शिशुवर्गातील मुलांच्या बाबतीत जर अधिकृत व्यक्ती (शाळा आणि पालक यांनी परस्पर सहमतीने मान्यता दिलेली व्यक्ती) बस स्टॉपवर मुलाला घ्यायला आली नाही तर, त्या मुलाला पुन्हा शाळेत पाठविण्यात येईल आणि त्याच्या पालकांना बोलावून ते मूल त्यांना घेऊन जाण्यास सांगण्यात येईल.

(आठ) चढण्याची खालची पायरी जमिनीपासून २२० मिलीमीटरपेक्षा अधिक उंचीची नसावी आणि सर्व पायऱ्या पाय न घसरणाऱ्या असल्या पाहिजेत.

(नऊ) स्कूल बसमध्ये बहिर्वर्क भिंगाचा आरसा असला पाहिजे ज्यामुळे चालक मोटार वाहनाचा बाहेर पडण्याचा दरवाजा व प्रवेश दरवाजा आणि मागील भाग स्पष्ट बघू शकेल आणि चालकाला बसच्या आतील भागातील सर्व दृश्य स्पष्ट दिसू शकेल यासाठी मोठा पॅराबोलिक आरसादेखील असेल.

(दहा) स्कूल बसमध्ये पुढील दरवाजाच्या पायऱ्यांसोबत हाताने धरता येणाऱ्या कठड्याची तरतूद असली पाहिजे जिचा वापर दरवाजातून आत येणे आणि बाहेर पडणे यासाठी करण्यात येईल. हाताने धरता येणाऱ्या कठड्याची उंची, धातू, रचना शासनाने जारी केलेल्या सर्वसाधारण निर्देशांप्रमाणे असेल.

(अकरा) स्कूल बसमध्ये उभा दांडा (स्टॅन्डियन) असेल, प्रत्येक दांडा यथोचित अंतरावर असेल आणि तो छतामध्ये आणि तळपृष्ठाला घट्ट गुंतलेला असेल आणि वाहनाची जमीन न घसरणाऱ्या धातूने बनवलेली असेल, ते धातू शासनाने जारी केलेल्या सर्वसाधारण निर्देशांप्रमाणे असेल.

(बारा) स्कूल बसमध्ये कोणताही प्रेशर हॉर्न जोडलेला नसला पाहिजे किंवा कर्कश आवाज करणारे जे ब्रेक यंत्रणेमधून हवेच्या दाबाने नियंत्रित होत असेल असे अन्य कोणतेही साधन बसवलेले नसले पाहिजे.

(तेरा) स्कूल बसमध्ये वरील बाजू काचेची असलेली प्रथमोपचार पेटी आणि आय.एस.आय.मार्क असलेली प्रत्येकी ५ किलो क्षमतेची ए बी सी प्रकारची दोन अग्निशामक ठेवणे आवश्यक असेल त्यापैकी एक चालकाच्या केबिनमध्ये असेल आणि दुसरे मागे बसच्या आणीबाणीच्या दरवाजाच्या जवळ असेल :

परंतु, बारापर्यंत आसन क्षमता म्हणून नोंदणी असलेल्या हलक्या चार चाकी मोटार वाहनामध्ये आय.एस.आय.मार्क असलेली ५ किलो क्षमतेचे एबीसी प्रकारचे एक अग्निशामक पुरेसे असेल.

(चौदा) बसमध्ये आसनाखाली बॅग ठेवण्याच्या रॅकची तरतूद असली पाहिजे, आणि परिवहन आयुक्तांमार्फत त्यांच्या आदेशाने वेळोवेळी विनिर्दिष्ट केलेल्या अशा इतर गोष्टींची तरतूद असली पाहिजे.

(पंधरा) अशा वाहनाच्या चालकाकडे ५ वर्षे वाहन चालविण्याचा अनुभव असला पाहिजे आणि तो परिवहन अनुज्ञप्तीधारक असला पाहिजे आणि स्कूल बस चालविण्याच्या सेवेत असताना वैध बिल्ला धारण करीत असला पाहिजे.

(सोळा) स्कूल बसमध्ये धोक्याचे इशारे देणारी प्रकाशयोजना (लाईट) असल्या पाहिजेत ज्यामुळे जेव्हा मुले चढताना किंवा उतरताना असे वाहन थांबेल तेव्हा त्या चालू होतील.

(सतरा) शैक्षणिक संस्थेची बस आणि मध्यम किंवा जड प्रवासी मोटार वाहने शाळेतून विद्यार्थ्यांची ने-आण करण्याच्या प्रयोजनासाठी वापरण्यात येत असतील त्या बाबतीत, खिडकीला ३ आडवे स्टीलचे दांडे बसच्या बाहेरील बाजूने जोडलेले असले पाहिजेत त्या कोणत्याही दोन दांड्यांमधील अंतर हे पाच सेंटमीटरपेक्षा अधिक असणार नाही अशारीतीने ते जोडलेले असले पाहिजेत.

(अठरा) वाहनाला वेगनियंत्रक जोडलेले असले पाहिजे त्यामुळे महानगरपालिकेच्या हद्दीमध्ये वाहनाचा वेग ४० किलोमीटर प्रति तासपेक्षा अधिक असणार नाही आणि महानगरपालिकाव्यतिरिक्त हद्दीमध्ये तो ५० किलोमीटर प्रति तासपेक्षा अधिक असणार नाही.

(एकोणीस) वाहन शालेय प्रयोजनासाठी वापरण्यात येत आहे ही वस्तुस्थिती दर्शविण्याकरिता वाहनाच्या पुढच्या व मागच्या बाजूस घट्टपणे चिकटवलेला ३५० मिलीमीटर x ३५० मिलीमीटर आकाराचा फलक असला पाहिजे. त्या फलकावर काळ्या रंगाच्या २५० मिलीमीटरपेक्षा कमी नसेल इतक्या उंचीच्या शाळेत जाणाऱ्या दोन मुलांची (एक मुलगी व एक मुलगा) चित्रे रंगविलेली असली पाहिजेत. चित्रांच्या खाली काळ्या रंगांमध्ये "स्कूल बस" असे लिहिलेले असले पाहिजे आणि त्या अक्षरांची उंची किमान १०० मिलीमीटर इतकी असली पाहिजे आणि जाडी (रुंदी) किमान ११ मिलीमीटर इतकी असली पाहिजे.

(बीस) आसनक्षमता बारापर्यंत असलेल्या चार चाकी हलके मोटार वाहन याव्यतिरिक्त असलेल्या प्रत्येक स्कूल बसवर शाळेची ओळख दर्शविणारा एक फलक दिसेल असा असावा ज्यावर मार्ग क्रमांक लिहिलेला असावा आणि तो फलक ३० इंच आकाराचा आणि ८ इंच उंचीचा असावा जो पुढे वरच्या बाजूस आणि मागे वरच्या बाजूस दिसेल असा असावा आणि प्रवेशद्वार/ बाहेर पडण्याच्या दरवाजावरील फलकाची लांबी १८ इंचाच्या आकाराची आणि उंची ८ इंचाची असावी.

(एकवीस) शाळेतील मुलांचो ने-आण करण्याकरिता वापरण्यात येणारे बारापर्यंत आसन क्षमता असलेले प्रत्येक चार चाकी हलके मोटार वाहन यावर शाळेची ओळख दर्शविण्यासाठी आणि वाहनाचा मार्ग क्रमांक ओळखता येण्यासाठी एक फलक असेल जो पुढील बाजूच्या वरच्या भागावर आणि मागच्या बाजूच्या वरच्या भागावर दिसेल. या फलकाची लांबी १८ इंचाच्या आकाराची आणि उंची ८ इंचाची असेल.

(बावीस) महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ याच्या नियम २० च्या तरतुदींचे परवानाधारकाकडून तसेच चालकाकडून काटेकोरपणे पालन करण्यात येईल.

(तेवीस) स्कूल बस म्हणून वापरण्यात येणाऱ्या वाहनाची संपूर्ण स्टील बॉडीसह बंद स्वरूपाची बॉडी असेल. कोणत्याही कॅनव्हास हूड असलेल्या वाहनास स्कूल बस म्हणून मान्यता देण्यात येणार नाही. वाहनामध्ये मुलांसाठी लॉक यंत्रणा जोडलेली असावी.

(चौवीस) या प्रवर्गाखाली नोंदणी करण्यात आलेली वाहने ही मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ व त्याखाली करण्यात आलेले नियम यांच्या तरतुदींनुसार योग्यतेच्या चाचणीच्या अधीन असतील.

(पंचवीस) जेथे जेथे उपलब्ध असेल तेथे शाळेचे प्राधिकारी, शाळेतील मुलांना वाहनांमधून सुरक्षितपणे उतरण्यासाठी शाळेच्या परिवास्तूमध्ये जागेची तरतूद करतील.

(सव्वीस) महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ याच्या नियम १०६ च्या तरतुदींनुसार स्कूल बसमध्ये परवानगी देण्यात आलेल्या मुलांची संख्या निर्धारित करण्यात येईल.

(सत्तावीस) स्कूल बस म्हणून वापरण्यात येणाऱ्या बसमध्ये राज्य परिवहन प्राधिकरणाने वेळोवेळी विनिर्दिष्ट केलेले संकटकालीन बाहेर पडण्याचा दरवाजा किंवा बाहेर पडण्याची खिडकी जोडण्यात येईल.

(अठ्ठावीस) सर्व स्कूल बस, केंद्र सरकार वेळोवेळी विनिर्दिष्ट करेल त्याप्रमाणे "बस बॉडी संकल्प चित्र आणि मान्यता - एआयएस - ०६३ आणि एआयएस - ०५२ यांकरिता व्यवसाय संहिता" वांदारे विहित केलेल्या आवश्यकतांचे आणि विनिर्देशांचे अनुपालन करतील.

**११. स्कूल बस म्हणून वाहनांच्या प्रतिमानांना मान्यता.**—परिवहन आयुक्त, स्कूल बस म्हणून वापरण्यात येतील अशा सर्व वाहनांच्या प्रतिमानांना मान्यता देईल. तसे करताना, परिवहन आयुक्त, मुलांच्या सुरक्षा लक्षात घेऊन उत्पादकाने पुरविलेल्या सुरक्षाविषयक तरतुदींची खातरजमा करील.

**१२. सूट देण्याचा अधिकार.**—राज्य शासनास, लेखी कारणे दिल्यानंतर एका किंवा त्यापैकी कोणत्याही शतौमधून स्कूल बस म्हणून नोंदणी झालेल्या वाहनांना सूट देता येईल.

## अनुसूची

नमुना - पी.एससी.सीओ.एस.

[नियम ७ (क) पहा]

शाळेच्या मालकीच्या आणि शाळेतील मुलांची ने-आण करण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या वाहनांच्या संबंधात परवाना मिळण्याकरिता व त्याचे नूतनीकरण करण्याकरिता अर्ज.

(स्कूल बस)

प्रति,

उप/ सहायक प्रादेशिक परिवहन अधिकारी,

.....  
 .....

मोटर वाहन अधिनियम, १९८८ याच्या कलम ६९, ७० आणि ७१ च्या तरतुदीना अनुसरून, मी खाली सही करणार याद्वारे खाली सही करणाऱ्याच्या मालकीच्या असलेल्या व शाळेतील मुलांची ने-आण करण्यासाठी भाडेतत्वावर किंवा मोबदला देऊन वापरण्यात येणाऱ्या स्कूल बसच्या/स्कूल व्हॅनच्या संबंधात अधिनियमाच्या कलम ६६ अन्वये परवाना मिळण्याकरिता अर्ज करित आहे,—

१. अर्जदाराचे/कंपनीचे पूर्ण नाव : .....
- (आडनाव) ..... (नाव) ..... (वडिलांचे/पतीचे नाव) .....
२. वय : .....
३. संपूर्ण पत्ता : .....
४. दूरध्वनी क्रमांक : .....
५. ज्याकरिता परवाना आवश्यक आहे ते क्षेत्र किंवा मार्ग : .....
६. शाळेचे नाव व शाळेची वेळ : (१) .....
- (२) .....
- (३) .....
- (४) .....

७. मी/आम्ही यासोबत शाळेबरोबर केलेल्या सामाईक प्रमाणित करारपत्राची प्रत आणि मोटर वाहन क्रमांक ..... द्वारे ने-आण करावयाच्या प्रस्तावित मुलांची यादी जोडली आहे.

८. आसन क्षमता : .....

९. वाहन प्रकार : .....



१०. राज्यात किंवा इतरत्र वैध असलेला आणि अर्जदार पुढील वाहनांच्या संबंधात धारण करत असलेल्या कोणत्याही राज्य वाहन परवान्याचा अथवा कंत्राटी वाहन परवान्याचा तपशील :—

(क) हे वाहन,

(ख) अन्य कोणतेही वाहन.

११. कोणत्याही राज्यात मागील चार वर्षांमध्ये कोणत्याही निलंबनाचा किंवा रद्द करण्याच्या आदेशाच्या अधीनतेने कोणत्याही परिवहन वाहनाचा वापर करण्यासाठी अर्जदाराकडे असलेल्या परवान्याचा तपशील :—

१२. सदर वाहनाचा ताबा माझ्याकडे असून त्याच्या नोंदणीचे प्रमाणपत्र यासोबत जोडत आहे.

१३. मला अद्याप वाहनाचा ताबा मिळालेला नाही आणि तो मिळेपर्यंत आणि नोंदणीचे प्रमाणपत्र सादर करेपर्यंत मला परवाना मिळणार नाही हे मी जाणतो तसेच मी जाहीर करतो की, ..... यावर्षांमध्ये निर्माण केलेले वाहन खरेदी करणार आहे.

१४. माझा वाहन क्रमांक ..... चालवण्याचा उद्देश आहे. माझा मोटार वाहन अनुज्ञप्ती क्रमांक ..... आहे ..... यांनी दिलेला पी. एस. व्ही. ए. क्रमांक ..... आहे.

१५. मी याद्वारे असे जाहीर करतो की, वर दिलेली माहिती सत्य असून मला देण्यात आलेल्या कोणत्याही परवान्याच्या शर्ती मला मान्य आहेत असे मी कबूल करतो.

दिनांक .....

ठिकाण .....

**अर्जदाराची सही आणि अंगठ्याचा ठसा.**

(परिवहन प्राधिकरण कार्यालयाने भरावयाचे)

१. अर्ज प्राप्त झाल्याचा दिनांक .....
२. पावती क्रमांक ..... दिनांक .....  
अन्वये रुपये ..... इतकी रक्कम मिळाली.  
पुढील सदस्यांमध्ये फिरवले.  
.....  
.....
३. दिनांक ..... रोजीच्या बैठकीत विचारार्थ घेतले.
४. सुधारित रूपात दिनांक ..... रोजी परवानगी दिली/परवानगी नाकारली.
५. दिलेल्या परवान्याचा क्रमांक .....

सचिव,

परिवहन प्राधिकरण.

## नमुना - पी.सीओ.एस.

[नियम ७ (ख) पहा]

शाळेव्यतिरिक्त इतरांच्या मालकीच्या असलेल्या आणि शाळेने कंत्राटी तत्वावर घेतलेल्या व शाळेतील मुलांचो ने-आण करण्यासाठी वापरण्यात येणा-या वाहनासंदर्भात, परवाना मिळण्याकरिता व त्याचे नूतनीकरण करण्यासाठी अर्ज

(स्कूल बस)

प्रति,

उप/सहायक प्रादेशिक परिवहन अधिकारी,

.....  
 .....

मोटर वाहन अधिनियम, १९८८ याच्या कलम ६९,७० आणि ७१ च्या तरतुदींनुसार, मी, खाली सही करणार याद्वारे खाली सही करणा-याच्या मालकीच्या असलेल्या व शाळेतील मुलांची ने-आण करण्यासाठी भाडेतत्वावर किंवा मोबदला देऊन वापरण्यात येणा-या स्कूल बस/स्कूल व्हॅनच्या संदर्भात अधिनियमाच्या कलम ६६ अन्वये परवाना मिळण्यासाठी अर्ज करीत आहे,—

१. अर्जदाराचे/कंपनीचे पूर्ण नाव : .....  
 (आडनाव) ..... (नाव) ..... (वडिलांचे/पतीचे नाव) .....
२. वय : .....
३. संपूर्ण पत्ता : .....
४. दूरध्वनी क्रमांक : .....
५. ज्याकरिता परवाना मागितला आहे ते क्षेत्र किंवा मार्ग : .....
६. शाळेचे नाव व शाळेची वेळ : (१) .....  
 (२) .....  
 (३) .....  
 (४) .....

७. मी/आम्ही यासोबत शाळेबरोबर केलेल्या सामाईक प्रमाणित करारपत्राची प्रत आणि मोटर वाहन क्रमांक ..... द्वारे ने-आण करावयाच्या प्रस्तावित असलेल्या मुलांची यादी सोबत जोडली आहे.

८. आसन क्षमता : .....

९. वाहन प्रकार : .....

१०. राज्यात किंवा इतरत्र वैध असलेला आणि अर्जदार पुढील वाहनांसंदर्भात धारण करत असलेल्या कोणत्याही राज्य वाहन परवान्याचा अथवा कंत्राटी वाहन परवान्याचा तपशील :—

(क) या वाहनासाठी,

(ख) इतर कोणतेही वाहन.

११. कोणत्याही राज्यात मागील चार वर्षांमध्ये कोणत्याही मिल्बनाचा किंवा रद्द करण्याच्या आदेशाच्या अधीनतेने कोणत्याही परिवहन वाहनाचा वापर करण्यासाठी अर्जदाराकडे असलेल्या परवान्याचा तपशील :—

१२. सादर वाहन माझ्या कब्जात असून त्याचे नोंदणी प्रमाणपत्र सोबत जोडले आहे.

१३. मला अद्याप वाहनाचा ताबा मिळालेला नाही, आणि तो मिळपर्यंत आणि नोंदणीचे प्रमाणपत्र सादर करेपर्यंत मला परवाना मिळणार हे मी जाणतो तसेच मी असे जाहीर करतो की, ..... या वर्षांमध्ये निर्माण केलेले वाहन खरेदी करणार आहे.

१४. माझा वाहन क्रमांक ..... चालविण्याचा उद्देश आहे. माझा मोटार वाहन अनुज्ञाती क्रमांक ..... आहे ..... यांनी दिलेला पी.एस.व्ही.ए. क्रमांक ..... आहे.

१५. मी याद्वारे जाहीर करतो की, वर दिलेली माहिती सत्य असून मला देण्यात आलेल्या कोणत्याही परवान्याच्या शर्ती मला मान्य आहेत असे मी कबूल करतो.

दिनांक : .....

ठिकाण : .....

अर्जदाराची सही अथवा अंगठ्याचा ठसा.

(परिवहन प्राधिकरण कार्यालयाने भरावयाचे)

१. अर्ज प्राप्त झाल्याचा दिनांक .....

२. पावती क्रमांक ..... दिनांक .....

अन्वये रुपये ..... इतकी रक्कम मिळाली.

पुढील सदस्यांमध्ये फिरवले.

.....  
.....

३. दिनांक ..... रोजीच्या बैठकीत विचारार्थ घेतले.

४. सुधारित रूपात दिनांक ..... रोजी परवानगी दिली/परवानगी नाकारली.

५. दिलेल्या परवान्याचा क्रमांक .....

सचिव,

परिवहन प्राधिकरण.

नमुना - पी.एससी.सीओ.एस.ए

[ नियम ८ (क) पहा ]

शाळेच्या मालकीच्या आणि शाळेतील मुलांची ने-आण करण्यासाठी वापरण्यात येणा-या

वाहनांच्या संबंधातील परवाना

(स्कूल बस)

परिवहन प्राधिकरण

पी.एससी.सीओ.एस.ए (क्रमांक)

१. धारकाचे नाव : .....
- (आडनाव) ..... (नाव) ..... (वडिलांचे/पतीचे नाव) .....
२. पत्ता .....
३. ज्यासाठी परवाना वैध आहे तो मार्ग/क्षेत्र : .....
४. नैमित्तिक कंत्राट वाहन म्हणून वापरण्यात येणा-या वाहनाचा किंवा वाहनांचा प्रकार आणि  
(.....) आसन क्षमता : .....
- (एक) नोंदणी चिन्ह .....
- (दोन) चॅसिस क्रमांक .....
- ..... आसन क्षमता असलेली वाहने.
- ..... आसन क्षमता असलेली वाहने.
५. परवाना समाप्त होण्याचा दिनांक .....
६. हा परवाना अधिनियमाच्या कलम ८४ मध्ये व स्कूल बसकरिता विनियम, २०१० च्या नियम १०  
मध्ये घालून दिलेल्या शर्तीच्या अधीन असेल :—
- (क) प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण एक महिन्यापेक्षा कमी नसेल इतकी आगाऊ नोंदीस देऊन :—
- (एक) परवान्याच्या शर्तीमध्ये बदल करील,
- (दोन) परवान्याकरिता आणखी शर्ती जोडतील;
- (ख) अन्य कोणत्याही शर्ती :

७. या परवान्यात धारकास कोणत्याही प्रकारचे वाहन, टप्पा वाहन किंवा भाडेतत्वावरील माल वाहन म्हणून वापर करण्याचा हक्क असणार नाही.

सचिव,  
परिवहन प्राधिकरण.

दिनांक : .....

**नूतनीकरण**

..... शर्तीच्या अधीन राहून

..... पर्यंत नूतनीकरण करण्यात आले.

..... येथे देखील वैध असेल.

सचिव,  
परिवहन प्राधिकरण.

दिनांक : .....

## नमुना - पी.सीओ.एस.बी

(नियम ८ (ख) पहा)

शाळेव्यतिरिक्त इतरांच्या मालकीच्या असलेल्या आणि शाळेने कंत्राटी तत्वावर घेतलेल्या व शाळेतील मुलांची ने-आण करण्यासाठी वापरण्यात येणा-या वाहनासंदर्भातील परवाना

(स्कूल बस)

परिवहन प्राधिकरण

पी.सीओ.एस.बी (क्रमांक)

१. धारकाचे नाव : .....
- (आडनाव) ..... (नाव) ..... (वडिलांचे/पतीचे नाव) .....
२. पत्ता .....
३. ज्यासाठी परवाना वैध आहे तो मार्ग/ क्षेत्र : .....
४. नैमित्तिक कंत्राट वाहन म्हणून वापरण्यात येणा-या वाहनाचा किंवा वाहनांचा प्रकार आणि  
..... आसन क्षमता : .....
- (एक) नोंदणी चिन्ह .....
- (दोन) चेसिस क्रमांक .....
- ..... आसन क्षमता असलेली वाहने.
- ..... आसन क्षमता असलेली वाहने.
५. परवाना समाप्त होण्याचा दिनांक .....
६. हा परवाना अधिनियमाच्या कलम ८४ मध्ये व स्कूल बसकरिता विनियम, २०१० च्या नियम १० यात घालून दिलेल्या शर्तीच्या अधीनतेने असेल :—
- (क) प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण एक महिन्यापेक्षा कमी नसेल इतको आगाऊ नोंदीस देऊन :—
- (एक) परवान्याच्या शर्तीमध्ये बदल करील,
- (दोन) परवान्याकरिता आणखी शर्ती जोडील;
- (ख) अन्य कोणत्याही शर्ती :

७. या परवान्यात धारकाला कोणतंही वाहन, टप्पा वाहन किंवा भाडेतत्वावरील माल वाहन म्हणून वापर करण्याचा हक्क असणार नाही.

सचिव,

परिवहन प्राधिकरण.

दिनांक : .....

नूतनीकरण

..... शर्तीच्या अधीन राहून

..... पर्यंत नूतनीकरण करण्यात आले.

..... येथे देखील वैध असेल.

सचिव,

परिवहन प्राधिकरण.

दिनांक : .....

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सुमीत मल्लिक,

शासनाचे प्रधान सचिव.

**HOME DEPARTMENT**

Mantralaya, Mumbai 400 032, dated the 22nd March 2011.

**NOTIFICATION**

**MOTOR VEHICLES ACT, 1988.**

No. MVR-0808/CR-153/TRA-2.—In exercise of the powers conferred by clause (xxxiii) of sub-section (2) of section 96, sections 111, 117 read with section 67 of the Motor Vehicles Act, 1988 (59 of 1988), and of all other powers enabling it in this behalf, the Government of Maharashtra hereby makes the following rules, the same having been previously published, as required by sub-section (1) of section 212 of the said Act, namely :—

1. These rules may be called the Maharashtra Motor Vehicles (Regulations for School Buses), Rules, 2011.

2. *Definitions.* — In these rules, unless the context otherwise requires—

(a) "Act" means the Motor Vehicles Act, 1988;

(b) "Appropriate Authority" means the Authority which is authorized under the Act to grant a permit in respect of a school buses;

(c) "Contract Carriage" means as defined in Motor Vehicles Act, 1988;

(d) "Educational Institution Bus" means as defined in Motor Vehicles Act, 1988;

(e) "School Bus" means contract carriage vehicle which is designed and constructed specially for schools, colleges, and other educational institutions and includes four wheeler Light Motor Vehicle having registered seating capacity upto 12 ;

(f) "Transport Vehicle" means as defined in Motor Vehicles Act, 1988;

(g) "School Authority" means the Head Master, Principal or Teacher of school;

(h) "Attendant" means a teacher or any other person appointed by the school for the purposes of these rules;

(i) "Prescribed" means prescribed by rule made under this Act.

(j) Words and expressions used but not defined herein shall have their respective meanings, as assigned to them in the Act.



3. *Necessity of permit.*—No owner or operator of a motor vehicle shall use or permit the use of the vehicle as a transport vehicle in any public place for carrying school children unless he carries a valid contract carriage permit issued under section 74 of the Act permitting the use of the vehicle for carrying school children and authorizing the use of the vehicle in that place in the manner in which the vehicle is being used.

4. *Grant of contract carriage permit to carry school children.*—Subject to the provisions of sub-section (3) of section 74 of the Act, a Regional Transport Authority may, on an application made to it under section 73, grant a contract carriage permit for carrying school children in accordance with the application or with such modifications as it deems fit subject to conditions laid down under this rule, or refuse to grant such permit.

5. *District School Bus Safety Committee.*—(1) There shall be a District School Bus Safety Committee for each district to discuss, decide and recommend the issues pertaining to safety of children and their transportation under the Chairmanship of Police Commissioner or District Superintendent of Police and (i) Chief Executive Officer, Zilla Parishad or his nominee not below the rank of Additional Chief Executive Officer of Zilla Parishad, (ii) Municipal Commissioner's or Additional Municipal Commissioner or his nominee not below the rank of Deputy Municipal Commissioner, (iii) General Manager or Transport Manager of Municipal Transport, (iv) Divisional Controller, Maharashtra State Road Transport Corporation, (v) Chief Officer of Municipal Council and (vi) Education Officer (Primary and Secondary) of Zilla Parishad shall be the members of the said Committee, the chairman of committee shall nominate one person from each taluka as representative of schools and colleges and the Deputy Regional Transport Officer of the district shall be member-secretary to the Committee. The committee shall meet at least once in six months to review and monitor the issues relating to safety of transportation of school children.

(2) Every school shall have a transport committee to look into the matters pertaining to safe transportation of school children, transportation fees, identification of bus stops and the committee shall verify documents of the vehicle viz Registration Certificate, Certificate of Fitness, Certificate of Insurance, Permit, Pollution under Certificate, Driving License, Fire Extinguisher, First Aid Kit.

The committee shall be headed by the Principal of the school and shall have one Parent Teacher Association representative, Traffic or Police Inspector of the respective area, Inspector of Motor Vehicles or Assistant Inspector of Motor Vehicles of that area, Education Inspector, representative of bus contractor and representative of local authority. The committee shall meet at least once in three months prior to commencement of each semester.

6. *Parking and halting places.*—The Regional Transport Authority in consultation with the School Authorities, Traffic Police and Municipal Corporation or Council shall specify the parking and halting places at appropriate locations exclusively for the school buses having regard to the school timings and safety of the children.

7. (A) *Forms of application in respect of school buses owned by school.*— Every application for grant and renewal of permit in respect of vehicle owned by school and used for transportation shall be in Form P.Sc. Co. S. as prescribed in the Schedule under these Rules.

(B) *Forms of application for vehicles owned by other than school and used as school contract carriage permit.*— Every application for grant and renewal of school contract carriage permit in respect of vehicles owned by other than school and used as school contract carriage shall be in Form P.Co.S. as prescribed in the Schedule under these rules.

8. *Forms of permits.*— (A) Permit in respect of vehicle owned by school and used for transportation of school children shall be granted in Form P.Sc.Co.S.A as prescribed in the Schedule under these rules.

(B) Permit in respect of vehicle owned by other than school and used as school contract carriage for transportation of school children shall be granted in Form P.Co.S.B as prescribed in the Schedule under these Rules.

9. *Permit fees.* — The fee in respect of application shall be,—

(a) for grant and renewal of a permit or a counter signature for school bus owned by school—two hundred rupees;

(b) for grant and renewal of a permit or a counter signature for contract carriage school bus—two hundred rupees;

(c) for grant and renewal of a permit or a counter signature for contract carriage permit in respect of four wheeled light motor vehicle with seating capacity upto twelve—one hundred and fifty rupees.

10. *General conditions attaching to school bus contract carriage permit.*—(i) The vehicles covered by the said permit and used exclusively for carriage of school children shall be painted in yellow colour and shall display the words "School Bus" in front of the vehicle and in the rear. For school identification the name of the school shall be painted on 150 mm wide, golden brown band on all size of bus below the window level.

(ii) The vehicles having school contract in addition to any other contract shall not be required to be painted in yellow colour:

Provided that, a yellow strip of 400 mm shall be painted on all sides of the bus below the window level.

(iii) The vehicle used as school bus shall not be more than 15 years old from the date of initial registration :

Provided that, school buses used in the city of Mumbai shall not be more than 8 years old from the date of initial registration :

Provided further that, school buses which are running on Compressed Natural Gas (CNG) and which are not more than 15 years old from the date of initial registration shall be permitted for carrying school children in Mumbai.

(iv) The vehicle shall carry a complete list of the school children, indicating in respect of each student, the name, class, residential address, contact phone number or mobile number, blood group and the points of stoppage for his or her embarkation and disembarkation near his or her residence against his or her name. The list shall also indicate the route plan duly attested by the head of the educational institution showing the place of origin, termination and detailed route it has to follow.

(v) Every school bus in addition to driver shall have an attendant as prescribed in rule 249 of the Maharashtra Motor Vehicle Rules, 1989. In case of school bus carrying girl child there shall be a female attendant present in the bus who shall attend to the needs of children traveling in the school bus and ensure their safety while they are embarking or disembarking from the school bus and shall also keep a general vigil during the course of complete journey.

(vi) In case of emergency the school bus driver and the attendant shall inform the school authorities about the incidence and make necessary arrangement for safety of school children.

(vii) In case of kindergarden children if an authorized person (recognized mutually by the school and parents) does not come to pick the child from the bus stop then such child shall be taken back to the school and their parents should be called to fetch the child.

(viii) The lowest foot step of the board shall be at a height not exceeding 220 mm from the ground and all steps should be fitted with non-slip treads.

(ix) The school bus shall be equipped with convex cross view mirrors by which the driver should be able to see the exit door and entrance door and the front of the rear wheels of the motor vehicle clearly and it is also equipped with large parabolic rear view mirror to enable the driver to have a clear view of the inside of the bus.

(x) The school bus shall be provided with hand-rails along the steps at the front door, which shall also be used both as entry and exit door. The height, material design of the hand rails shall be as per general directions issued by the Government.

(xi) The school bus shall have vertical stanchions, appropriately spaced from each other and firmly rooted to the roofs and the surface of the stanchions and floor of the vehicle is made of material which is non-slippery as per general directions issued by the Government.

(xii) The school bus shall not be fitted with any pressure horn or any other device for producing tonal sound which is operated on air pressure drawn from the braking system.

(xiii) The school bus shall be equipped with, First-Aid Box with glazed front and two fire extinguishers of ABC type, capacity 5 kg each bearing ISI mark, one in the drivers cabin and other in the rear near the emergency door of the school bus:

Provided that, it shall be sufficient to have one fire extinguisher of ABC type, capacity of 5kg each bearing ISI mark in four wheeled light motor vehicle having registered seating capacity up to twelve.

(xiv) The bus shall have provision for bag racks under the seats and provision for such other things as may be specified through an order of the Transport Commissioner, from time to time.

(xv) The driver of such vehicle shall have 5 years experience of driving and that shall be the holder of transport license and shall hold a valid badge at the time of employment as a school bus drive.

(xvi) The school bus shall have Hazard warning lights, which shall be activated when such vehicle is stopped for boarding or alighting of the children.

(xvii) In the case of educational institution school buses and medium or heavy passenger motor vehicles being used for the purpose of transporting school students, horizontal three window steel bars shall be fixed on the exterior of the bus in such a manner that the distance between any two bars does not exceed five centimeters.

(xviii) Speed governor shall be fitted to the vehicle so that the speed of vehicle does not exceed 40 km per hour within Municipal Corporation limits and in other than Municipal Corporation limits it shall not exceed 50 km per hour.

(xix) The vehicle to be used as school bus shall have a board of size 350 mm X 350 mm secured firmly on the front and the rear exterior of the vehicle for display of the fact that the vehicle is being used for the purpose of the school. The board shall have painted two school going children (one girl and one boy) of height not less than 250 mm in black colour. Below the pictures the words "SCHOOL BUS" shall be written in black colour and the height of the letters must be at least 100 mm and the line thickness (width) of the type must be at least 11 mm.

(xx) Every school bus other than four wheeled light motor vehicle with seating capacity upto twelve shall display a board to identify the school and the route number and that board shall be of the size 30 inches in length and 8 inches in height which shall be displayed in the front at top and on the rear at top, and board of size 18 inches in length and 8 inches in height at the top of the entry/exit door.

(xxi) Every four wheeled light motor vehicle with seating capacity upto twelve used for carrying school children shall display a board to identify the school and the route number of the vehicle and that board shall be of the size 18 inches in length and 8 inches in height which shall be displayed in the front at top and on the rear at the top.

(xxii) The provisions of rule 20 of Maharashtra Motor Vehicles Rules, 1989, shall be scrupulously followed by the permit holder as well as his driver.

(xxiii) The vehicle which is to be used as school bus shall be closed body type with complete steel body. No vehicle with canvass hood shall be permitted as school bus. The vehicle shall be fitted with child lock system.

(xxiv) The vehicles registered under this category shall be subject to fitness test as per the provisions of the Motor Vehicles Act, 1988 and the rules made thereunder.

(xxv) Wherever available the school authorities shall provide for space inside the school premises in order to ensure safe alighting of school children from the vehicle.

(xxvi) The number of children that can be permitted in the school bus shall be determined as per provisions of rule 106 of the Maharashtra Motor Vehicles Rules, 1989.

(xxvii) All buses used as school buses shall be fitted with an emergency door or exit window as specified by State Transport Authority, from time to time.

(xxviii) All school buses shall comply with the requirements and specifications prescribed by "Code of Practice for Bus Body Design and Approval – AIS-063 and AIS-052" specified by the Central Government of India, from time to time.

11. *Approval of vehicles models as school bus.* —The Transport Commissioner shall approve the models of all vehicles which can be used as school buses. In doing so the Transport Commissioner shall ascertain the safety provisions provided by the manufacturer keeping in mind the safety of children.

12. *Power to grant exemption.* —The State Government may, grant exemption to the vehicles registered as school bus from one or any of the conditions after giving reason in writing.

*Schedule*

FORM - P. Sc.Co.S.

[ See rule 7(A) ]

*Applications for grant and renewal of permit in respect of vehicle owned by school and used for transportation of school children (School Bus)*

To,

The Deputy / Asstt. Regional Transport Officer,

-----  
In accordance with the provisions of sections 69, 70 and 71 of the Motor Vehicles Act, 1988, I, the undersigned, hereby apply for the permit under section 66 of the Act in respect of school bus/school van owned by the undersigned and used for transportation of school children on hire or reward,

1. Full Name of applicant / company.....

(Surname)

(Name) .....

(Father/Husband's Name)

2. Age .....

3. Full address .....

4. Telephone No. ....

5. Area or route for which permit required .....

6. Name of the School and it's timing 1.....

2.....

3.....

4.....

7. I / We are enclosing a copy of common standard agreement contract with the school and list of the children proposed to be transported by the Motor Vehicle No.....

8. Seating Capacity .....

9. Type of Vehicle.....

10. Particulars of any state carriage or contract carriage permit valid in State or any other and held by the applicant in respect of :—

(a) this vehicle;

(b) any other vehicle .

11. Particulars of any permit held by the application in respect of the use of any transport vehicle in any State during the last four years which has been the subject of any order of suspension or cancellation:

12. I am in possession of the vehicle, the Certificate of Registration of which is enclosed.

13. I have not yet obtained possession of the vehicle and I understand that the permit will not be issued until I have done so and have produced the Certificate of Registration and further declare that I proposed to purchase a vehicle manufactured in the year:

14. I intend to drive the vehicle No. .... my M.D.L. No..... P.S.V.A. No ..... issued by .....

15. I hereby declare that the above statements are true and agree that there shall be conditions of any permit issued to me.

Date .....

No.....

Place.....

Signature/thumb-impression of the applicant.

(To be filled in the office of the Transport Authority)

1. Date of Receipt.....
2. Amount of rupees .....received, *vide* receipt No .....dated.....  
Circulation to members .....
3. Date of consideration at meeting .....
4. Granted in modified form on the .....day of .....  
..... Rejected
5. Number of permit issued

Secretary,  
Transport Authority.



FORM - P.Co.S.

[See rule 7(B)]

*Applications for grant and renewal of permit in respect of vehicle owned by other than school and taken on contract by school and used for transportation of school children*

(School Bus)

To,

The Deputy / Asstt. Regional Transport Officer,

In accordance with the provisions of sections 69, 70 and 71 of the Motor Vehicles Act, 1988, I, the undersigned, hereby apply for the permit under section 66 of the Act in respect school bus/school van owned by the undersigned and used for transportation of school children on hire or reward,

1. Full Name of applicant / company.....  
(Surname) (Name)

.....  
(Father/Husband's Name)

2. Age .....

3. Full address.....

4. Telephone No. ....

5. Area or route for which permit required .....

6. Name of the School and it's timing 1.....

2.....

3.....

4.....

7. I / We are enclosing a copy of common standard agreement contract with the school and list of the children proposed to be transported by the Motor Vehicle No.....

8. Seating Capacity .....

9. Type of Vehicle.....

10. Particulars of any state carriage or contract carriage permit valid in State or any other and held by the applicant in respect of :-

(a) this vehicle;

(b) any other vehicle.

11. Particulars of any permit held by the application in respect of the use of any transport vehicle in any State during the last four years which has been the subject of any order of suspension or cancellation:

12. I am in possession of the vehicle, the Certificate of Registration of which is enclosed.

13. I have not yet obtained possession of the vehicle and I understand that the permit will not be issued until I have done so and have produced the Certificate of Registration and further declare that I proposed to purchase a vehicle manufactured in the year:

14. I intend to drive the vehicle No. .... my M.D.L. No.....P.S.V.A. No.....issued by .....

15. I hereby declare that the above statements are true and agree that there shall be conditions of any permit issued to me.

Date .....

Place.....

Signature/ thumb-impression of the applicant

(To be filled in the office of the Transport Authority)

1. Date of Receipt.....
2. Amount of rupees .....received, *vide* receipt No.....dated.....  
Circulation to members .....
3. Date of consideration at meeting .....
4. Granted in modified form on the .....day of.....  
..... Rejected
5. Number of permit issued

Secretary,  
Transport Authority.

FORM - P. Sc.Co.S.A.

[ See rule 8(A) ]

Permit in respect of vehicle owned by school and used for transportation  
of school children (School Bus)

Transport Authority

P. Sc.Co.S.A.(No.)

1.Name of Holder.....

(Surname)

(Name)

.....  
(Father/Husband's Name)

2. Address : .....

3. Route / Area for which permit is valid :

4. The type or types of vehicles to be used as casual contract carriage  
and the (.....) seating capacity :

(i) Registration Mark ..... (ii) Chassis No.....

vehicles of .....seats

vehicles of .....seats

5. Date of expiry .....

6. This permit shall be subject to the conditions laid down in Section 84  
of the Act and rule 10 :-

(a) The Regional Transport Authority after giving notice of not less than  
one month:-

(i) vary the condition of the permit :

(ii) attach to the permit further conditions ;

(b) Any other conditions :

7. This permit does not entitle the holder to use any vehicle stage carriage  
or as goods vehicle for hire.

Dated : .....

Secretary,  
Transport Authority.

Renewals

Renewed up to ..... subject to.....

Also valid in .....

Dated.....

Secretary,  
Transport Authority.

## FORM - P.Co.S.B.

[See rule 8(B) ]

*Permit in respect of vehicle owned by other than school and taken on contract by school and used for transportation of school children*

(School Bus)

Transport Authority

P.Co.S.B.(No.)

1.Name of Holder.....

(Surname) (Name) (Father/Husband's Name)

2. Address : .....

3. Route / Area for which permit is valid :

4. The type or types of vehicles to be used as casual contract carriage and the (.....) seating capacity :

(i) Registration Mark ..... (ii) Chassis No.....

vehicles of .....seats

vehicles of .....seats

5. Date of expiry .....

6. This permit shall be subject to the conditions laid down in Section 84 of the Act and rule 10 :-

(a) The Regional Transport Authority after giving notice of not less than one month:-

(i) vary the condition of the permit :

(ii) attach to the permit further conditions ;

(b) Any other conditions :

7. This permit does not entitle the holder to use any vehicle stage carriage or as goods vehicle for hire.

Secretary,

Transport Authority.

Dated : .....

*Renewals*

Renewed upto ..... subject to.....

Also valid in .....

Dated.....

Secretary,  
Transport Authority.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

SUMIT MULLICK,  
Principal Secretary to Government.